

**Latvijas Republikas Senāts
LĒMUMS**

Rīgā 2022.gada 10.martā

Tiesa šādā sastāvā: senatori Artūrs Freibergs, Aivars Uminskis, Inese Laura Zemīte

izskatīja rakstveida procesā kriminālietu sakarā ar apsūdzētās /pers. A/ un viņas aizstāves Zentas Bičkovičas kasācijas sūdzībām par Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu.

Aprakstošā daļa

[1] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 30.janvāra spriedumu

/pers. A/, personas kods /personas kods/,

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 177.panta pirmajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 1 gadu;

atzīta par vainīgu Krimināllikuma 275.panta otrajā daļā paredzētajā noziedzīgajā nodarījumā un sodīta ar brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu 3 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, daļēji pieskaitot sodu, kas noteikts ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 20.jūnija spriedumu, galīgais sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem 1 mēnesi un piespiedu darbs 180 stundas.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu, soda izciešanas termiņā ieskaitīts pilnībā izciestais sods – piespiedu darbs 180 stundas – pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2015.gada 11.septembra sprieduma, kas ieskaitīts Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 20.jūnija spriedumā, atzīstot sodu – piespiedu darbs – par izciestu.

Saskaņā ar Krimināllikuma 55.pantu /pers. A/ notiesāta nosacīti ar pārbaudes laiku uz 3 gadiem 1 mēnesi.

[2] Ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 30.janvāra spriedumu /pers. A/ atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas par to, ka ieguva tiesības uz svešu mantu, ļaunprātīgi izmantojot uzticēšanos un ar viltu (krāpšana), atzīta par vainīgu pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas par to, ka mantkārīgā nolūkā viltoja dokumentu, kas piešķir tiesības, un izmantoja viltotu dokumentu.

[3] Ar Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 3.oktobra spriedumu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 30.janvāra spriedums atcelts daļā par /pers. A/ noteikto sodu.

/pers. A/ pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas sodīta ar brīvības atņemšanu uz 10 mēnešiem, bet pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas sodīta ar brīvības atņemšanu uz 5 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu 1 mēnesi.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu galīgais sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem 1 mēnesi, piespiedu darbs uz 180 stundām.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu soda izciešanas termiņā ieskaitīts pilnībā izciestais piespiedu darbs 180 stundas.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[4] Ar Senāta 2020.gada 23.janvāra lēmumu atcelts Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 3.oktobra spriedums daļā par /pers. A/ noteikto sodu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas, 275.panta otrās daļas, kā arī par noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, otro un piekto daļu. Atceltajā daļā lieta nosūtīta jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā, bet pārējā daļā apelācijas instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[5] Ar Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2019.gada 30.janvāra spriedums atcelts daļā par /pers. A/ noteikto sodu.

/pers. A/ pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas sodīta ar brīvības atņemšanu uz 11 mēnešiem, bet pēc Krimināllikuma 275.panta otrās daļas sodīta ar brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 1 gadu 1 mēnesi.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu galīgais sods /pers. A/ noteikts brīvības atņemšana uz 3 gadiem 10 dienām, piespiedu darbs uz 180 stundām.

Saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu soda izciešanas termiņā ieskaitīts pilnībā izciestais piespiedu darbs 180 stundas.

Pārējā daļā pirmās instances tiesas spriedums atstāts negrozīts.

[6] Par Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu kasācijas sūdzību iesniegusi apsūdzētās /pers. A/ aizstāve Z. Bičkoviča, kura lūdz atcelt spriedumu daļā par /pers. A/ noteikto sodu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā vai grozīt spriedumu daļā par noteikto sodu, izvērtējot saprātīga termiņa pārkāpumu, un noteikt sodu, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, vai arī atbrīvot /pers. A/ no soda.

Aizstāve kasācijas sūdzību pamatojusi ar šādiem argumentiem.

[6.1] Apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 574.panta 1.punktā norādīto Krimināllikuma pārkāpumu, jo nepareizi piemērojusi Krimināllikuma 46.panta otrās, trešās daļas, 47.panta, 50.panta pirmās, otrās, piektās daļas un 55.panta otrās daļas nosacījumus.

Apelācijas instances tiesa pieļāvusi arī Kriminālprocesa likuma 14.panta, 511.panta otrās daļas, 562.panta trešās daļas, 564.panta ceturrtās daļas, 527.panta otrās daļas 6.punkta pārkāpumus, kas atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

[6.2] Apelācijas instances tiesa ar 2021.gada 10.maija spriedumu nolēmusi /pers. A/ noteikt galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piektās daļas nosacījumiem, daļēji saskaitot šajā lietā noteikto sodu ar sodu, kas noteikts ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 20.jūnija spriedumu.

Ar minēto pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētā bija sodīta ar brīvības atņemšanu uz trīs gadiem, sodu nosakot nosacīti. Saskaņā ar lietā esošajām ziņām minētā soda izciešanas beigu termiņš bija 2021.gada 2.jūlijs.

Apelācijas instances tiesa, nolēmot šajā lietā izpildīt ar Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 20.jūnija spriedumu noteikto brīvības atņemšanas sodu divus mēnešus pirms pārbaudes laika beigām, ir pārkāpusi Krimināllikuma 55.panta otrās daļas nosacījumus, jo /pers. A/ tiesas noteiktajā pārbaudes laikā nav izdarījusi jaunu noziedzīgu nodarījumu, nav pārkāpusi sabiedrisko kārtību, ir ievērojusi kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā paredzētos un Valsts probācijas dienesta noteiktos pienākumus.

Tiesa nav sniegusi vērtējumu faktam, ka uz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanas brīdi /pers. A/ nebija sodīta, jaunus noziedzīgus nodarījumus nav izdarījusi.

Turklāt tiesa atbilstoši Krimināllikuma 5.panta otrās daļas nosacījumiem nav noskaidrojusi, kura Krimināllikuma 50.panta piektās daļas redakcija bija labvēlīgāka apsūdzētajai.

Piemērojot spēkā esošo Krimināllikuma 50.panta piektās daļas redakciju, tiesa spriedumā nav sniegusi vērtējumu par to, kāda soda daļa pēc Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesas 2018.gada 20.jūnija sprieduma ir izciesta.

Aizstāves ieskatā taisnīgs risinājums parākam, nosakot /pers. A/ sodu tikai par šajā kriminālprocesā inkriminētiem noziedzīgiem nodarījumiem, bet nenosakot galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piektās daļas nosacījumiem.

[6.3] Apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 562.panta trešās daļas nosacījumus. Ar Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 3.oktobra spriedumu /pers. A/ pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas bija sodīta ar brīvības atņemšanu uz 10 mēnešiem. Prokurors, iesniedzot kasācijas protestu, nebija apstrīdējis soda apmēru. Neskatoties uz minēto, apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu, pasliktinājusi apsūdzētās stāvokli, jo noteikusi bargāku brīvības atņemšanas sodu, tas ir, uz 11 mēnešiem. Apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturrtās daļas nosacījumiem nav motivējusi, kāpēc /pers. A/ noteikts bargāks sods.

Tāpat tiesa, piemērojot Krimināllikuma 50.panta pirmās un otrās daļas nosacījumus, nepamatoti noteikusi tādu pašu sodu, kāds bija noteikts ar iepriekšējo apelācijas instances tiesas spriedumu.

[6.4] Apelācijas instances tiesa atbilstoši Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturrtās daļas nosacījumiem nav motivējusi, kāpēc tā nekonstatē Kriminālprocesa likuma 14.panta pārkāpumu, kā arī nav izklāstījusi motīvus, kāpēc noraida aizstāvības argumentus. Tiesa vien formāli norādījusi, ka apsūdzētās tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā aizskārumš nav noticis, jo pirmstiesas izmeklēšana līdz lietas nodošanai tiesai ilgusi mazāk par trīs gadiem. Tiesa nav ņēmusi vērā, ka lietas iztiesāšana ilgst jau piecus gadus. Tiesas argumenti galvenokārt saistīti tikai ar apsūdzētās rīcību lietas iztiesāšanas laikā, nevērtējot lietas sarežģītību un amatpersonu rīcību.

Ņemot vērā, ka nav ievērotas apsūdzētās tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, apelācijas instances tiesai atbilstoši Krimināllikuma 59.panta trešās daļas un 58.panta piektās daļas nosacījumiem vajadzēja izvērtēt iespēju atbrīvot /pers. A/ no soda.

Vienlaikus aizstāve, atsaucoties uz Augstākās tiesas 2012.gada 22.maija lēmumu lietā Nr. SKK-253/2012 (11340003409), 2017.gada 9.marta lēmumu lietā Nr. SKK-202/2017 (11091058112) un 2018.gada 4.septembra lēmumu lietā Nr. SKK-337/2018 (11210030713), lūdz kasācijas instances tiesu izvērtēt, vai konkrētajā kriminālprocesā nav pārkāptas apsūdzētās tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un noteikt sodu, kas nav saistīts ar brīvības atņemšanu, vai arī atbrīvot /pers. A/ no soda.

[6.5] Apelācijas instances tiesa pārkāpusi Latvijas Republikas Satversmes 92.pantā noteikto nevainīguma prezumpcijas principu, jo, pamatojot apsūdzētajai nosakāmo soda veidu un mēru, atsaukusies uz kriminālprocesu Nr. 11816010812, kurā nav taisīts notiesājošs spriedums.

[6.6] Tiesa saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 4.punktu par apsūdzētās atbildību mīkstinošu apstākli atzinusi to, ka viņa palīdzējusi atklāt citu personu izdarītus noziedzīgus nodarījumus. Tomēr tiesa nav pietiekami izvērtējusi apstākļus, ka /pers. A/ ir veicinājusi noziedzīgu nodarījumu atklāšanu vēl citās krimināllietās. Šīs ziņas tiesai vajadzēja ņemt vērā, vērtējot apsūdzētās personību un lemjot par soda noteikšanu.

[7] Par Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu kasācijas sūdzību iesniegusi apsūdzētā /pers. A/, kura izteikusi tādu pašu lūgumu un norādījusi tādos pašus argumentus kā viņas aizstāve.

Motīvu daļa

[8] Senāts atzīst, ka Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedums atceļams daļā par apsūdzētajai /pers. A/ noteikto sodu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas, 275.panta otrās daļas, daļā par noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, otro daļu un galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu. Atceltajā daļā lieta nosūtāma jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pārējā daļā spriedums atstājams negrozīts.

[9] Kriminālprocesa likuma 511.panta otrā daļā noteic, ka spriedumam jābūt tiesiskam un pamatotam. Savukārt šā likuma 512.panta pirmā daļā noteic, ka tiesa, taisot spriedumu, pamatojas uz materiālo un procesuālo tiesību normām. Minētais attiecināms arī uz apelācijas instances tiesas nolēmumu.

Apelācijas instances tiesas nolēmuma satura prasības noteiktas Kriminālprocesa likuma 564.pantā, kura ceturrtā daļa paredz, ka nolēmuma motīvu daļā norādāms apelācijas instances tiesas atzinums par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļi, ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa, pierādījumi, kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu, motīvi, kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus, un likumi, pēc kuriem tā vadās.

Kriminālprocesa likuma 591.panta otrā daļā noteic, ka soda pastiprināšana vai likuma piemērošana par smagāku noziedzīgu nodarījumu, izskatot lietu no jauna, pieļaujama tikai tad, ja spriedums atcelts soda mīkstuma dēļ vai sakarā ar to, ka pēc prokurora protesta vai pēc cietušā sūdzības bija nepieciešams piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, izskatot lietu, minētās Kriminālprocesa likuma normas nav ievērojusi.

[9.1] Senāts konstatē, ka lieta pirmo reizi apelācijas instances tiesā izskatīta sakarā ar prokurora apelācijas protestu. Tiesa taisīja jaunu spriedumu daļā par apsūdzētajai /pers. A/ noteikto sodu – atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par nosacīta brīvības atņemšanas soda noteikšanu, nepiemēroja Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, bet samazināja pirmās instances tiesas noteikto soda mēru pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas, 275.panta otrās daļas un saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu.

Senāts 2020.gada 23.janvārī izskatīja lietu sakarā ar apsūdzētās aizstāves Z. Bičkovičas kasācijas sūdzību un prokurora kasācijas protestu. Senāts atzina kasācijas protestu par nepamatotu, bet daļēji apmierināja kasācijas sūdzībā izteiktos lūgumus.

No kasācijas instances tiesas lēmuma izriet, ka Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 3.oktobra spriedums atcelts daļā par sodu šādu iemeslu dēļ.

[9.1.1] Apelācijas instances tiesa saskaņā ar Krimināllikuma 47.panta otro daļu konstatēja apsūdzētās /pers. A/ atbildību mīkstinošu apstākli – vainas vaļširdīgu atzīšanu un izdarītā nožēlošanu. Pamatojoties uz minēto, tiesa samazināja /pers. A/ noteikto sodu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas un 275.panta otrās daļas, kā arī saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu noteikto sodu. Taču galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu tiesa noteica tādu pašu kā pirmās instances tiesa – brīvības atņemšanu uz trīs gadiem vienu mēnesi un piespiedu darbu uz 180 stundām, atzīstot, ka piespiedu darbs ir izciests.

Kasācijas instances tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesa tādējādi ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas pārkāpumu, ko atzina par būtisku šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

[9.1.2] Šajā lēmumā Senāts konstatēja arī to, ka kasācijas instances tiesā aizstāve kopā ar kasācijas sūdzību iesniegusi Rīgas Teikas iecirkņa Kriminālpolicijas nodaļas uzziņu, no kuras izriet, ka apsūdzētā /pers. A/ palīdzējusi atklāt vairākos kriminālprocesos citas personas noziegumus. Senāts atzina, ka uzziņa iesniegta bez tiesiska pamatojuma, jo kasācijas instances tiesa pierādījumus neiegūst un no jauna nevērtē. Senāts norādīja, ka apelācijas instances tiesai, izskatot lietu no jauna, jāizvērtē, vai nav konstatējams Krimināllikuma 47.panta pirmās daļas 4.punktā norādītais atbildību mīkstinošais apstāklis.

[9.1.3] Tāpat Senāts konstatēja, ka aizstāve Z. Bičkoviča kasācijas sūdzībā norādījusi, ka tiesa nav izvērtējusi, vai kriminālprocesā nav pārkāptas apsūdzētās /pers. A/ tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā. Minētais jautājums abu zemāko instanču tiesas sēdēs netika izvirzīts un apspriests. Senāts atzina, ka, izskatot lietu no jauna, apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē, vai lietā nav pārkāptas apsūdzētās /pers. A/ tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā.

[9.2] Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu un lenjot par /pers. A/ nosakāmo sodu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 591.panta otrās daļas nosacījumus.

Atziņas par apelācijas instances tiesas ar likumu ierobežotām tiesībām noteikt bargāku sodu ir izteiktas arī Augstākās tiesas 2008.gada 18.marta lēmumā lietā Nr. SKK-129/2008 (11520026706) un 2012.gada 22.jūnija lēmumā lietā Nr. SKK-153/2012 (11095029505).

Apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu, /pers. A/ pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas noteikusi sodu brīvības atņemšanu uz 11 mēnešiem, kas ir bargāks sods par Rīgas apgabaltiesas 2019.gada 3.oktobra spriedumā noteikto brīvības atņemšanu uz 10 mēnešiem.

Senāts atzīst, ka tādējādi tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 591.panta otrās daļas pārkāpumus, kas atzīstami par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

[9.3] Apelācijas instances tiesa, atkārtoti izskatot lietu, konstatējusi divus jaunus apsūdzētās /pers. A/ atbildību mīkstinošus apstākļus, bet saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu noteikusi tādu pašu sodu, kādu bija noteikusi apelācijas instances tiesa, izskatot lietu pirmo reizi, – brīvības atņemšanu uz vienu gadu un vienu mēnesi.

Kā jau norādīts iepriekš, kasācijas instances tiesa 2020.gada 23.janvāra lēmumā šajā lietā līdzīgu pārkāpumu, piemērojot Krimināllikuma 50.panta piektās daļas noteikumus, bija atzinusi par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu.

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa, nosakot sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu, ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

Tā kā apelācijas instances tiesas spriedums tiek atcelts daļā par sodu, izskatot lietu no jauna, tiesai jālenj arī par taisnīga un pamatota soda noteikšanu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo un otro daļu.

[9.4] Krimināllikuma 50.panta piektās daļas trešajā teikumā noteikts: ja brīvības atņemšanas laiks, kas spriedumā noteikts nosacīti, ir lielāks par citā spriedumā noteikto brīvības atņemšanas laiku, tad brīvības atņemšanas laiks, kas noteikts nosacīti, pilnīgi vai daļēji saskaitāms ar brīvības atņemšanas laiku. Līdz 2013.gada 31.martam bija spēkā Krimināllikuma 50.panta piektās daļas redakcija bez šādiem nosacījumiem.

Spēkā esošā Krimināllikuma 50.panta piektā daļa ar trešo teikumu papildināta ar 2012.gada 13.decembra likumu „Grozījumi Krimināllikumā” (likumprojekts Nr. 9/Lp11) un ir spēkā no 2013.gada 1.aprīļa. Lietā noskaidrots, ka noziedzīgus nodarījumus /pers. A/ izdarījis pirms šo grozījumu spēkā stāšanās.

Pirms otrā lasījuma Saeimā iesniegtajā Tieslietu ministrijas priekšlikumā konkrētajam grozījumam norādīts, ka papildinājums Krimināllikuma 50.panta piektajā daļā paredz šādos gadījumos citādu sodu saskaitīšanas kārtību, nosakot, ka primārs ir reāli piespriests brīvības atņemšanas sods nevis piespriests smagākais brīvības atņemšanas sods, tas ir, paredzot, ka nosacītais brīvības atņemšanas laiks ietverams reālas brīvības atņemšanas laikā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitāms ar reālo brīvības atņemšanas laiku (*Tieslietu ministrijas 2012.gada 31.janvāra priekšlikums likumprojektam „Grozījumi Krimināllikumā” (Nr. 9/Lp11)*).

Grozījumu mērķis bija risināt situācijas, kurās notesātajai personai ar vienu spriedumu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu piemērots brīvības atņemšanas sods, piemēram, uz vienu gadu, savukārt ar otru spriedumu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu piemērots bargāks brīvības atņemšanas sods nosacīti. Šādā gadījumā atbilstoši Krimināllikuma 50.panta piektās daļas trešajam teikumam, ņemot vērā, ka abi nodarījumi izdarīti pirms sprieduma spēkā stāšanās, galīgais sods – brīvības atņemšana – nedrīkst būt nesamērīgi bargs.

Tajā pašā laikā, veicot grozījumus Krimināllikuma 50.panta piektajā daļā, netika noregulēts, kā noteikt galīgo sodu un praktiski piemērot minēto normu gadījumā, kad jāsaskaita mazāks brīvības atņemšanas sods ar lielāku brīvības atņemšanas sodu, kas noteikts nosacīti, un kā praktiski izpildīt personai ar spēkā stājušos spriedumu noteikto pārbaudes laiku.

Krimināltiesību doktrīnā noteikts, ka, iekļaujot vieglāko sodu smagākajā, galīgais sods ir vienāds ar smagāko sodu, kāds noteikts par vienu no noziedzīgajiem nodarījumiem (*Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A. Krimināllikuma zinātniski praktiskais komentārs. Vispārīgā daļa. Rīga: firma „AFS”, 2, 2007, 179.lpp.*).

[9.5] Krimināllikuma 55.panta otrajā daļā norādīts, ka tiesa, nosakot nosacītu brīvības atņemšanas sodu, nolenj sodu neizpildīt, ja tās noteiktajā pārbaudes laikā notesātais neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, nepārkāps sabiedrisko kārtību un izpildīs tiesas uzliktos un kriminālsodu izpildi reglamentējošā likumā noteiktos pienākumus.

Tādējādi likumdevējs Krimināllikuma 55.pantā ir noteicis konkrētus izsmēļošus gadījumus, kad tiesai ir tiesības nosacītu brīvības atņemšanas sodu pārvērst brīvības atņemšanas sodā.

Senāts piekrīt kasācijas sūdzībās norādītajam, ka nosacīti noteikto brīvības atņemšanas laiku, ja tas ir lielāks par brīvības atņemšanas sodu, nosakot galīgo sodu, nav samērīgi un taisnīgi pārvērst brīvības atņemšanas sodā. Tāpat, nosakot galīgo sodu pēc Krimināllikuma 50.panta piektās daļas, nav likumīga pamata būtiski samazināt vai pat atcelt ar spēkā stājušos tiesas spriedumu nosacīti noteikto brīvības atņemšanas laiku.

Kasācijas instances tiesas judikatūrā nav izteikta atziņa par Krimināllikuma 50.panta piektās daļas trešā teikuma piemērošanu. Tomēr kasācijas instances tiesa jau 2008.gada 15.maija lēmumā lietā Nr. SKK-224/2008 atzinusi, ka apsūdzētā stāvoklis tika pasliktināts, piemērojot Krimināllikuma 50.panta piekto daļu un nosakot sodu pēc spriedumu kopības. Tiesa apsūdzētajam, kurš izskatāmajā lietā bija sodīts ar brīvības atņemšanu uz septiņiem

mēnešiem, bet kuram ar citu spriedumu bija noteikts divu gadu nosacīts brīvības atņemšanas sods, noteica galīgo sodu brīvības atņemšanu uz diviem gadiem un nepiemēroja Krimināllikuma 55.panta nosacījumus, tādējādi faktiski izņemot izpildīt nosacīti noteikto sodu (*Augstākās tiesas 2008.gada 15.maija lēmums lietā Nr. SKK-224/2008 (110872221306)*).

Kriminālprocesa likuma 1.pants noteic, ka Kriminālprocesa likuma mērķis ir noteikt tādu kriminālprocesa kārtību, kas nodrošina efektīvu Krimināllikuma normu piemērošanu un krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu bez neattaisnotas iejaukšanās personas dzīvē.

Kriminālprocesā jānodrošina efektīva Krimināllikuma normu piemērošana vienlaikus ar krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu, kas atzīstams par samērīgu un atbilstošu reakciju uz notikušo noziedzīgo nodarījumu (materiāltiesisks rezultāts). Tas panākams procesā, kurā nenotiek neattaisnota iejaukšanās personas dzīvē (procesuāls aspekts). Krimināltiesisko attiecību taisnīgs noregulējums aptver dažādus kriminālprocesa iespējamus rezultātus atkarībā no konkrētās situācijas apstākļiem (*Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniskā monogrāfija prof. K. Stradas? Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 24.lpp.*).

Satversmes tiesa ir atzinusi, ka krimināltiesiskajās attiecībās ir svarīgi ņemt vērā, ka valsts izlieto tai piemītošo varu, lai piespiedu kārtā ietekmētu personu, tādā veidā, kas var būtiski ierobežot personas pamattiesības (*Satversmes tiesas 2020.gada 12.marta sprieduma lietā Nr. 2019-13-01 16.2.punkta trešā rindkopa*). Kriminālprocesa uzdevums ir ātri un pilnīgi atklāt noziedzīgus nodarījumus, noskaidrot vainīgos un nodrošināt likumu pareizu piemērošanu, lai katra persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, tiktu taisnīgi sodīta, savukārt nevienam nevainīgais netiktu saukts pie kriminālatbildības un notiesāts (*Satversmes tiesas 2018.gada 14.jūnija sprieduma lietā Nr. 2017-23-01 12.3.punkts, 2003.gada 6.oktobra sprieduma lietā Nr. 2003-08-01 secinājumu daļas 2.punkts*).

Senāts atzīst, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas un 564.panta ceturtais daļas pārkāpumus, jo nav argumentējusi, kāpēc brīvības atņemšanas sodu, kas noteikts nosacīti, tā ir nolēmusi izpildīt.

Lai arī galīgā soda noteikšanai likumā ir paredzēti konkrēti veidi, kādos sodi tiek saskaitīti – ietverot vieglāko sodu smagākajā vai arī pilnīgi vai daļēji saskaitot piespriestos sodus –, tomēr arī šajā gadījumā tiesai, nosakot sodu, ir pienākums ievērot taisnīguma un samērīguma principus.

Ievērojot minēto, Senāts atzīst, ka, lai nepasliktinātu apsūdzētās /pers. A/ stāvokli, tiesa ir tiesīga konkrētajā gadījumā nepiemērot Krimināllikuma 50.panta piektās daļas nosacījumus.

[9.6] Kriminālprocesa likuma 14.panta pirmā daļa noteic, ka ikvienam ir tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, tas ir, bez neattaisnotas novilcināšanas. Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem.

Savukārt Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumos pausta atziņa, ka tiesība uz tiesu saprātīgā termiņā ir viena no Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 6.pantā garantētajām tiesībām un, ka, izvērtējot termiņa saprātīgumu, ir jāņem vērā lietas konkrētie apstākļi un tās tiesu praksē noteiktie kritēriji (*Eiropas Cilvēktiesību tiesas 1982.gada 15.jūlija spriedums lietā „Eckle v. Germany”, Nr.8130/78, 80.punkts; 1992.gada 25.novembra spriedums lietā „Abdoella v. the Netherlands, iesnieguma Nr.12728/87, 23.punkts; 1999.gada 25.marta spriedums lietā „Pelisier and Sassi v. France”, (GC), iesnieguma Nr.25444/94, 67.punkts; 2000.gada 27.jūnija spriedums lietā „Frydlander v. France”, (GC), iesnieguma Nr.30979/96, 42.punkts; 2012.gada 22.maija spriedums lietā „Idalov v. Russia”, (GC), iesnieguma Nr.5826/03, 186.punkts*). Kriminālprocesa pabeigšana saprātīgā termiņā ir saistīta ar lietas apjomu, juridisko sarežģītību, procesuālo darbību daudzumu, procesā iesaistīto personu attieksmi pret pienākumu pildīšanu un citiem objektīviem apstākļiem (*Augstākās tiesas 2018.gada 4.septembra lēmums lietā Nr. SKK-337/2018 (11210030713) ECLI:LV:AT:2018:0904.11210030713.3.L*). Minētie apstākļi tiesai jāizvērtē un tikai tad var pieņemt lēmumu par to, vai konkrētā lietā ir vai nav pieļauts pārkāpums. Procesa ilguma saprātīguma izvērtēšanā būtiski ņemt vērā katras konkrētas lietas apstākļus, ievērojot vairākus kritērijus, proti, lietas sarežģītību, iesaistīto personu rīcību, aizskartās intereses.

Augstākās tiesas 2013.gada tiesu prakses apkopojuma „Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanu, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā” priekšlikumu 7.punktā norādīts, ka visos nolēmumos, kuros tiek konstatēts tiesību pārkāpums uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā, ietverams izvērsts, ar konkrētiem faktiem motivēts atzinums par pārkāpuma esamību, kā arī motivēti atzinumi par konkrētu labvēlīgu seku veida piemērošanu vai nepiemērošanu (*Augstākās tiesas 2013.gada tiesu prakses apkopojums „Tiesu prakse par tiesībām uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā un soda noteikšanu, ja nav ievērotas tiesības uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā”, priekšlikumu 7.punkts, <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas/>*).

Senāts konstatē, ka apelācijas instances tiesa ir atzinusi, ka lietā nav pieļauts apsūdzētās /pers. A/ tiesību uz kriminālprocesa pabeigšanu saprātīgā termiņā pārkāpums.

Apelācijas instances tiesa norādījusi, ka pirmstiesas izmeklēšana līdz lietas nodošanai tiesai ir ilgusi mazāk par trim gadiem, savukārt lietas iztiesāšana pašreiz ilgst faktiski piecus gadus. Lietas iztiesāšanas gaitā dažādās tiesu instancēs nav notikušas septiņas tiesas sēdes. Tiesa atzinusi, ka šis apstāklis ir ietekmējis lietas pabeigšanas termiņus. Citi motīvi apelācijas instances tiesas nolēmumā nav izklāstīti.

Senāts piekrīt kasācijas sūdzību argumentiem, ka apelācijas instances tiesas spriedums šajā daļā nav motivēts un neatbilst Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtais daļas prasībām.

Kriminālprocesa likuma 564.panta ceturtais daļas pārkāpumu Senāts atzīst par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē.

[10] Apelācijas instances tiesas pieļautos Kriminālprocesa likuma 511.panta otrās daļas, 512.panta pirmās daļas, 564.panta ceturtais daļas, 591.panta otrās daļas pārkāpumus Senāts atzīst par Kriminālprocesa likuma būtiskiem pārkāpumiem šā likuma 575.panta trešās daļas izpratnē, kas noveda pie nelikumīga nolēmuma un ir pamats sprieduma atcelšanai norādītajā daļā.

[11] Senāts atzīst, ka pārējie kasācijas sūdzību argumenti daļā par sodu ietekmējošiem apstākļiem šajā lēmumā netiek vērtēti, ņemot vērā, ka apelācijas instances tiesas spriedums tiek atcelts un lieta atceltajā daļā apelācijas instances tiesā jāizskata no jauna atbilstoši Kriminālprocesa likuma 53.nodaļas prasībām.

[12] Apsūdzētajai /pers. A/ drošības līdzeklis nav piemērots. Kasācijas instances tiesa atzīst, ka šajā procesa stadijā nav pamata /pers. A/ piemērot drošības līdzekli.

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 585. un 587.pantu, tiesa

nolēma:

Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu atcelt daļā par apsūdzētajai /pers. A/ noteikto sodu pēc Krimināllikuma 177.panta pirmās daļas, 275.panta otrās daļas, daļā par noteikto sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta pirmo, otro daļu un galīgo sodu saskaņā ar Krimināllikuma 50.panta piekto daļu. Atceltajā daļā lietu nosūtīt jaunai izskatīšanai Rīgas apgabaltiesā.

Pārējā daļā Rīgas apgabaltiesas 2021.gada 10.maija spriedumu atstāt negrozītu.

Lēmums nav pārsūdzams.

A. Freibergs

A. Uminskis

I.L. Zemīte